

En un missatge adreçat al Congrés dels John Reed Clubs, el poeta francès Aragon, adés colíder de la secta surrealista parisenca i actualment poeta oficial del comunisme sovieta, es refereix als cinc anys passats rent «un culte desproporcionat a un món poètic» que ell i els seus amics s'havien forjat. Aquesta declaració, a la qual no neguem ni sinceritat ni noblesa, afecta el tema que d'un temps ençà ens preocupa més a tots. No em sembla inoportú de referir-me a algunes observacions que m'ha vagat de fer durant aquests darrers anys i, si cal, de recordar-les.

No dubto gens que hi ha, que hi pot haver, que hi ha d'haver una literatura revolucionària, de la mateixa manera que l'home del bar creu que no poden mancar aperitius a la seva botelleria. Comprenc que el romàntic d'avui cregui que el seu deure és d'estar al servei de la revolució i que procuri escriure amb indignació sagrada i el cabell hirsut llargues tonades «vibrants». Dubto, però, que el poeta disposat a servir el secretari del Partit, escrigui gaires versos que passin a la posteritat. L'«Oda a la Pàtria», d'Aribau, té, per als catalans, un remarcable valor històric, i, per ventura, pot ésser patriòticament eficaç. És ben segur que com la majoria d'englantines no pot figurar en cap antologia poètica. Em costa de comprendre què vol dir «artista revolucionari» des del punt de vista social, o «poeta revolucionari». Sé exacta-

* El present article, Foix el basteix a partir d'extrets de tres «Notes i simulacres» aparegudes respectivament a «La Publicitat» del 8-VII-1934, del 29-VII-1934 i del 2-X-1934, i de dos fragments de «Ambició de la poesia» («La Publicitat», 3-II-1935). D'altra banda, trenta-cinc anys més tard, Foix referà aquest article arran de la publicació de *Darrer comunicat*. En efecte, en farà el pròleg d'aquest llibre de proses poètiques, bo i canviant-li el títol malgrat mantenir-ne la data de l'1 de juny de 1935. Puix que les modificacions hi són tan substancials com per resultar-ne ja un altre text, reproduïrem aquest com a article independent. El pas que va de les dues notes [Permanència revolucionària] i «Ambició de la poesia» a «Poesia i revolució», tot i ésser digne d'ésser considerat en ell mateix, no és òbviamt tan decisiu com el salt endins la pròpia concepció de la poesia que fa Foix al desembre del 1970. Però, així, la comparació atenta entre «Poesia i revolució» i «Del real poètic» esdevé de cop una pausa indispensable en el recorregut pel cercle de les idees foixianes sobre poesia. (N. de l'E.)

ment què vol dir un revolucionari poeta —o metallúrgic, o dentista. La revolució es fa a les barricades, de colze a colze i sense preguntar quin és l'ofici del caporal. Per a un poeta, no hi ha més revolució que la que farà com a poeta damunt la pista del seu joc propi.

Quan els realistes socials ens demanen que siguem útils, això és, subordinats a la causa de la cultura i de la civilització —de llur cultura i de llur civilització—, llur pretensió és de convertir-nos, sense esperança, en uns estetes —de la qual cosa som precisament per ells mateixos acusats! Estetes d'una estètica oficial, per tant, artificial. Ens demanen que mentim. Exigeixen la nostra esclavitud. Ens permetrien, després, de besar la mà que ens pagués: és la inclinació natural dels miserables.

Jo també crec que no hi ha distinció entre humanitat i literatura, entre el món i l'art, entre l'acció i el pensament. Però com a poeta tinc la meua acció a realitzar, urgent. El meu instint és segur i la meua realitat és total. La meua realitat, com la de tots els poetes, és suprema. Per tant, antilocal, extrapatriòtica, universal. ¿Quin sentit pot tenir per a un poeta lliurat, qui diu que no, a l'acció, que per a ell és pensament, una expressió tan freqüent, tan vulgar avui, com crítica feixista o crítica bolxevista? ¿Quina relació hi ha entre la poesia, eterna, i el règim, mudable? ¿Entre la meua realitat total, perenne, i la realitat política a Bulgària o a Irlanda?

No és cert que hi hagi antítesis entre acció i pensament en els poetes. Els poetes es «realitzen» en llur mitjà propi, que no és el dels economistes ni el dels polítics. El poeta, nu davant l'home i davant la natura, no és responsable si, en situar-se davant la més alta de les realitats —superrealitat o suprarrealitat—, sembla, als ulls dels falsos realistes del real immediat, situar-se «enfront» del mur on s'escorren, inestables, les ombres moridores.

El poeta, com a poeta, no ha de tenir altra motivació lírica que la pròpia de la poesia. Només compta, per a ell, la revolució provocada pel procés d'adaptació de l'impuls líric que l'exalta, que l'il·lumina, a la seva època. Una revolució, social o política, forneix al poeta elements

inèdits per a la seva evasió. El poeta retroba, per mitjà dels símbols nous, allò que és etern.

El poeta té els seus deures revolucionaris. La seva revolució, però, és indiferent a la revolució del major nombre. Quan s'esdevé aquesta, el poeta calla. Si hi vol intervenir com a tal, la poesia se li ofega en els estanyols mòrbids de la retòrica. Però la retòrica és tan adversa a la poesia! Tant, per ventura, com els jocs florals.

El poeta més aviat s'oposa a la seva època. Cerca, entre les runes o els monuments de cada civilització, els principis del Misteri. A cada època, sota els règims més oposats, vetlla pel Misteri, per la seva permanència. Conrea la màgia i fa ombres xineses damunt el mur de l'eternitat amb els elements materials que li proporciona la trista i mòbil «realitat». Cerca la vera realitat, l'«altra realitat» (el suprareal, el superreal o el sobrenatural) —que és, no us esvereu, l'antihistòria. El poeta, a través de la caverna, escolta el món misteriós dels ecos, i els reprèn. Una mateixa tonada, enyorívola, es transmet, gràcies als poetes, a través del quadrículat del temps.

Un senyal dels temps —la nostra revolució de poetes— és la seva interpretació com a activitat de l'esperit. El concepte de poesia resta radicalment modificat. Aquesta modificació —o rectificació— afecta els uns i els altres dels intèrprets de les veus obscures: intel·lectualistes i irracionalistes, positivistes i místics, tomistes i agustinians. Els de la línia Mallarmé-Valéry i els qui es reconeixen en Lautréamont i en Rimbaud. Tots hem convingut, però, en la interpretació de la poesia dels temps presents com un mitjà de coneixença. L'exigència del moment és aquesta. Una exigència que s'enfronta, per ventura, amb les nostres preferències intel·lectuals. En cadascun de nosaltres l'esperit s'assaja i en la creació es multiplica. Totes les èpoques ens són, a la vegada, presents i absents. Però la nostra és, per a tots, única i indefugible. L'Esperit s'hi «realitza» i nosaltres en som els còmplices. Qui es desplaça esdevé fallaciós. (D'ací l'engany: el resultat és sempre un pastitx que es vol presentar com a original, una còpia morta com una reproducció en guix.) L'activitat de l'esperit diríeu que és sempre una correcció. Cada època, i els seus, «corregeix»

excessos i defectes, sense esperança. A través dels segles l'acció de l'esperit, en la seva manifestació plàstica o retòrica, és una eterna correcció. Creuríeu que l'original és pertot o enlloc. O bé que el destruïm tot just descobert, amb les nostres mans guiades per braços invisibles, però responsables.

La poesia té actualment un fi únic: ha vençut el seu localisme, el seu «floralisme» per a esdevenir una ètica —no l'ètica—, una filosofia —no la filosofia—, una afirmació independent de la retòrica. Adhuc s'oposa, ha estat dit recentment, a la filosofia com a mètode nou de coneixença metafísica. L'ambició de la poesia és satisfer-se a ella mateixa com a instrument immediat d'investigació. Si intrínsecament és una metafísica, formalment té la seva pròpia física.

La teoria de l'art com a activitat de l'esperit és combatuda pels nacionalistes i pels humanitaristes, i és refusada pels «realistes» de tots els camps. El malentès és inevitable. En la tria es juga un negoci etern: a qui cal servir?

La revolució —les revolucions— materials, socials o polítiques, són l'evasió de molts. La massa s'evadeix. Però el poeta és, de sempre, un evadit. De la realitat, només —o solament, o especialment, o estrictament— n'heu la màgia. No especula amb la realitat, sinó amb els espectres o l'espectre de la realitat. Davant la presa de Dniepostroi, davant d'una piràmide o d'un temple, la seva reacció serà sempre còsmica i extrasocial. Tot just compta les turbines o les pedres o les columnes, ja claudica. Entre mites i fantasmes, el poeta basteix una altra realitat on eternament es muda i s'exilia. Fàbriques, pàtries, tractors elèctrics, ruïnes, batalles, pneumàtics, plans econòmics, paisatges, banderes, herois o sabates abandonades al mig d'un toll, són simples sumands d'una addició misteriosa que només el poeta sap resoldre. La resta és floralisme pairal —o socialista, que és la darre-ra modalitat de la retòrica.

[«Quaderns de poesia», I, 1-VI-1935]